

Wat me bevreemde was dat het niet eerder gebeurde, niet onmiddellijk daarna, maar langzaam als op kou-senvoeten kwam aangeslopen – maanden later –, een nauwelijks hoorbaar sluipen dat ik niet herkende hoewel het op een gegeven ogenblik heel dichtbij moet zijn geweest.

Ik merkte het pas toen ik ermee begon, of iets later, een paar dagen later, en ik mezelf erop betrapte dat ik langdurig naar buiten staarde. Ik hield me vast aan de tafelrand in mijn kamer en liet die niet eerder los dan wanneer de schemering grijzige draden door de lucht begon te weven en de dag zich opmaakte de nacht tegemoet te gaan – pas dan trok ik mijn hand terug van de tafelrand, alsof ik eerder niet op eigen kracht overeind had kunnen blijven.

Zo begon ik te wachten op het terugtreden van het daglicht, op de eerste tekenen van wisseling van dag en nacht waarin de schemering ruimte kreeg de huid binnen te dringen van de huizen aan de overkant, en in de vierkante ramen, en in de daken. En de beukenboom tegenover mijn raam omhuld leek met stofdeeltjes die als muggenwolken dansten in de lucht.

Toen pas verliet ik mijn kamer.

Bij de kapstok in de hal trok ik mijn jas aan, nam mijn tas, liep de drie steile trappen af naar beneden en ik zag hoe de verf van de muren begon te bladderen, en ook dat de lichtgroene treden van de trap, daar waar ik mijn voeten zette, tot op het hout waren afgesleten. Ik nam het waar alsof het me niet aanging, liep de voordeur uit en sloot die af.

Dat was deze herfst. Deze herfst begon ik te wachten op de schemering – het juiste moment, het enig mogelijke om de bescherming van mijn huis achter me te laten en de straat op te gaan.

Zoals een jager, geweer in de aanslag, naar zijn prooi speurt tussen de boomstammen, zo speurde ik door het raam naar buiten, opeens werd het me duidelijk en ik denk niet eens dat ik ervan schrok, het was eerder een vaststellen. Ik verzette me niet, het luchtte me zelfs op en al gauw vervulde het me met dankbaarheid alsof ik iets achterliet, iets van me afschudde wat aan me had geknaagd. En ik wist dat het het daglicht was geweest.

De schemering was zachter, vriendelijker – de tijdspanne tussen het einde van de dag en het vallen van de nacht was voor mij als balsem. Alleen die tijdspanne.

10 De nacht bracht de dromen van de werkelijkheid.

Dood is sterker dan leven, hij staat op steviger benen, dat wist ik inmiddels al wel. Maar waarom worden we dan niet oud geboren om van daaruit in alle rust terug te keren naar waar we uiteenvallen in een ei en een zaadcel en vandaar pijnloos terug te treden in bestaans-

loosheid? Waarom reiken we onze kennis gratis aan de dood, die er zijn voordeel mee doet en ons onwetend en stom het leven laat leiden dat we leiden?

Na een liefde, lang geleden, schreef ik een gedicht. Nu zou ik daar geen regel meer van kunnen opzeggen maar het beeld dat ik indertijd met woorden probeerde te vangen, herinner ik me duidelijk. Ik schreef de dichtregels voor de man die mij wanhopig maakte, ik schreef ze – zo begreep ik later – om hem terug te krijgen. Wat mislukte. Ik dreigde erin op reis te gaan na het afscheid – dat was de strekking van het vers –, ik zou mijn lippen zwart verven en op reis gaan. Een gênante vertoning, vooral omdat ik niet twijfelde aan de zuiverheid van mijn woorden. Ik was heilig overtuigd van het drama waarin ik terecht was gekomen en ervoer de wereld als een gevangenis. Waar ik ook ging, hoe ik ook zocht, steeds waren er tralies tussen mijn minnaar en mij.

Van verdriet wist ik nog niets, al dacht ik daar toen heel anders over.

12

In de tijd waarin ik dat schreef, was ik jong. En mooi. Zelfs met zwart geschilderde lippen. Ik heb het uitgeprobeerd, ik heb mijn lippen zwart geverfd. Uit een tube olieverf kneep ik een klein beetje zwart op de top van mijn wijsvinger en dat smeerde ik voor de spiegel in de badkamer over mijn lippen. Ik had de deur afge-

sloten om te voorkomen dat mijn zoontje binnen zou komen en zou schrikken. In de spiegel heb ik gezien dat ik mooi was, zelfs met zwarte lippen – zo ernstig zal mijn verdriet wel niet zijn geweest.

Wat ik had verzonnen om op reis te gaan en mijn kleine zoon achter te laten? Ik moet van alles hebben bedacht, en mijn reis zou trouwens niet langer hebben geduurd dan een paar dagen. Voor een paar dagen kon ik wel een alibi bedenken dat mijn echtgenoot zonder wantrouwen had aanvaard en mijn minnaar zou straffen met bezorgdheid.

Maar zover is het nooit gekomen.

Nu ben ik oud. Het leven heeft zijn wegen in mijn gezicht gekerfd. Ik hoef geen verf op mijn lippen te smeren ten teken van rouw. Je ziet die zo wel.

Vaak denk ik dat het mijn schuld is. Om gedachten die ik toeliet in mijn hoofd, en om wat ik heb gedaan en nagelaten, alsof ik 'had kunnen voorkomen', alsof ik die macht bezat. Ik weet dat ik mezelf ermee martel. Soms lukt het me met mijn verstand die waanzin uit te schakelen, even geeft dat verlichting, dan begint hij weer. Omdat je – zo spreekt een stem in me – omdat jij uitgerekend die twee ansichtkaarten hebt uitgezocht en in elk huis waar je woonde weer boven je bureau hebt gehangen. Alsof – weerspreek ik de stem – alsof fascinatie voor deze taferelen een fatale invloed zou kunnen hebben op de loop van een leven.

Maar de stem laat zich niet tot zwijgen brengen.

14 De eerste ansichtkaart waar de stem op doelt, is een reproductie van een schilderij van Sir Luke Fildes, een schilderij ergens in een Londens museum waar ik zo door getroffen werd dat ik steeds terugkeerde naar de zaal waar het hing om er weer naar te kijken, en weer en weer, om elk detail in mijn geheugen te griffen en het zo met me mee te kunnen nemen naar huis. Ten slotte heb ik de ansichtkaart met een reproductie van het schilderij maar gekocht.

Je ziet een in goudbruine duisternis gehulde kamer waarvan de inrichting terugvoert naar het einde van de negentiende eeuw. Links op de voorgrond staat een ronde tafel, over de tafel ligt een kleed, daarop gloeit een olielamp. De olielamp legt haar licht haast teder neer op het kleed. Naast de lamp, in het licht, staat een beker met een lepel erin die op de een of andere manier de indruk wekt daar al uren en uren te staan en waarvan de inhoud – koffie of thee, misschien bouillon – inmiddels koud is geworden. Daarnaast een flesje, gevuld met een geelachtige vloeistof. Zelfs zonder dat je het etiket kunt lezen is het duidelijk dat het hier om een medicijn gaat.

De tafelpoot is in diepe schaduw gehuld, evenals de kamer in diepe schaduw is gehuld. Het moet nacht zijn. De bewoners zijn arm want het kind ligt niet in een bed maar op twee stoelen naast elkaar waarop kussens zijn neergelegd. Het kind ligt op zijn rug, het heeft de deken van zich afgeduwd, het slaapt niet hoewel het de ogen gesloten houdt. Waarschijnlijk heeft het hoge koorts en vecht het kleine lichaam tegen een fatale koortsaanval.

Naast het bed van stoelen zit een man, die zich naar het kind overbuigt. Zijn kin steunt in zijn hand. De olielamp verlicht behalve het tafelkleed, het medicijn en de beker, ook het kinderhoofdje op het kussen en het profiel van de man naast het ‘bed’. De man moet arts zijn, hij draagt een voornaam baardje, hij is nog jong en gaat gekleed in een donkerbruin kostuum. Bezorgd en ernstig volgt hij het beloop van de koortsaanval van het kind.

Pas na lang turen ontdek je in de verste hoek van de

kamer een figuur waarin je met zekerheid de vader van het kind herkent. Met gespreide armen is hij achteruit-gedeinsd tot hij niet verder kon. In doodsangst drukt hij zich tegen de muur.

De tweede ansichtkaart kocht ik een paar jaar later – waar weet ik niet meer. Het schilderij dat is afgebeeld, behelst eenzelfde thema. Mijn fascinatie daarvoor, vrees ik, is ons noodlottig geworden. Of was het angst? Angst tot uitdrukking gebracht in fascinatie. Angst die zijn klauwen uitsteekt naar het leven, het voor zich uit drijft de hoek in waar het met de rug tegen de muur, hopeloos is overgeleverd aan zijn vraatzucht.

Soms denk ik dat uiteindelijk angst het leven bepaalt.

Op die kaart is een schilderij van Edvard Munch afgebeeld. Het is sneller geschilderd, met lossere penseelstreken en een drogere kwast. De kleuren zijn krijtachtig, de schilder moet spaarzaam zijn geweest met lijnolie. Door de verf heen schemert het linnen doek. De details op het schilderij zijn minder uitgewerkt, ze worden eerder gesuggereerd.

16 Net als op het doek van Sir Luke Fildes is hier een ziek kind afgebeeld. Maar nu is er sprake van een echt bed, hoewel de inrichting, voor zover te zien, eveneens armoedig is. De indruk van armoede wordt vooral gewekt door de vrouwenfiguur naast het bed – met het hoofd diep gebogen klampt deze vrouw zich vast aan een arm-pje van het zieke kind.

Duidelijk waarneembaar is de eenvoud van haar kleding, ze draagt een schort, en het haar, lang en grijs,

is achterovergekamd en in haar nek bijeengebonden in een knot. Over haar schedel loopt een rechte scheiding.

In het bed, wit als de kussens, wit als het laken of eerder transparant, ja, feeëriek bijna, zit rechtop een meisje met loshangend dun rossig haar. Ze zit heel stil en kijkt naar de vrouw die haar moeder moet zijn, de kinderhand ligt machteloos neer op het laken. In haar gezicht is de dood al binnengeslopen – het meisje weet wat komen gaat. Misschien heeft ze zich al verzoend, of is ze te zwak om zich te verzetten en niet meer in staat tot troost.

Ik heb de kaarten boven mijn bureau van de muur getrokken, ik heb ze tot snippers verscheurd en die snippers heb ik één voor één verbrand in een asbak. Maar het was al te laat.

Het was zomer toen, de balkondeuren stonden wijd open, gesprekken van burens fladderden door de binnentuinen. Ergens speelde een radio reggaemuziek – een mannenstem zong er tergend langzaam achteraan. Binnen had de pedicure haar stalen koffertje op mijn tafel neergezet. Ze klikte de sloten open – in het geopende deksel lagen, als vorken en lepels in een keuklade, haar instrumenten gehoorzaam in een rij te wachten op haar vingers. De pedicure haalde een flesje tevoorschijn, schroefde de dop eraf en druppelde geconcentreerd wat vloeistof op een van de instrumenten.

De telefoon ging, ik kwam overeind van de stoel waarop ik naar de handen van de pedicure had zitten kijken en liep naar het bureau. Ik nam op.

Het was mijn zoon.

18 Of ik zat, vroeg hij, of ik op een stoel zat. Het leek voor hem van het allergrootste belang dat ik zat, hem zittend aanhoorde. Met mijn vrije hand trok ik de pianokruk naar me toe. Ja, zei ik, ik zit. Ik hoorde hem ademen en ik denk dat ook hij mij hoorde ademen.

Al dagen wachtte ik op dit gesprek; de uitslag van het

tribunaal, vrijheid of doodstraf.

Achter me legde de pedicure haar instrumenten klaar op tafel en schoof een stoel aan. Ze ging zitten.

Mijn zoon begon te praten, zijn stem klonk als altijd rustig en beheerst. Ze hebben het me verteld, zei hij, nu zal ik het jou vertellen.

Ik wist niet of hij thuis was, of dat hij mij belde uit het ziekenhuis; op de een of andere manier moest en zou ik dat weten, ik kon niet wachten, het werd een obsessie en ik vroeg het hem. Ja ja, zei hij, hij was al thuis, maar de volgende dag zou hij worden opgenomen en zou de behandeling worden gestart, en in één moeite door noemde hij de naam van de ziekte waaraan hij leed. Hij zei ook nog: nou, we hebben niets te lachen. Alsof het om iets kleins ging, iets onbelangrijks dat eenvoudig kon worden opgelost en alleen veel ongemak veroorzaakte.

In de diepste lagen van zijn stem trilde het, in de meest verborgen snaren van zijn stem, en ik fluisterde in de hoorn dat ik van hem hield en hij zei dat hij ook van mij hield en ik ben opgestaan en teruggelopen naar de pedicure. Ik ben aan tafel gaan zitten, staan kon ik niet meer, ik legde mijn onderarmen als steunen op het tafelblad en keek op naar de pedicure – zij had alleen nog een gezicht, of eigenlijk alleen nog ogen en een neus maar zonder contouren, en ik zag dat haar hele lichaam was opgelost in ontzetting. Tegen haar gezicht zei ik: nou, je hebt wel een mooi ogenblik uitgekozen om hier te komen. Jij boft maar.

Er knakte iets, mijn hoofd viel neer op mijn armen.

Ik geloof dat de pedicure vrijwel onmiddellijk haar

spullen inpakte, de koffer dichtklikte en op haar tenen het huis uitliep om mij alleen te laten. En misschien heeft Paula, het meisje dat mijn zolderkamer huurt, de deur achter haar afgesloten.

Die beweging – het neerkomen van mijn hoofd op het tafelblad, op mijn onderarmen, een beweging die niet langer kan hebben geduurd dan een fractie van een seconde, want mijn hoofd viel neer – herbeleef ik in wakende dromen. Steeds weer valt mijn hoofd op mijn armen en trekt in die val mijn bovenlichaam mee zodat ik half over het tafelblad hang. En dan begint het opnieuw. Ik start in de ene wereld – daarin kijk ik nog op naar waar het gezicht moet zijn van de pedicure – en eindig in de andere. Die beweging luidde de overgang in van het bekende naar het onbekende, naar een leven dat ik niet wilde. Met die beweging sloot ik een tijd van vanzelfsprekendheid af, vanzelfsprekendheid dat kinderen langer leven dan hun ouders, dat ouders niet aan het graf van hun kind hoeven staan.

Later die dag heb ik Nily gebeld. Ze zei: je moet naar hem toe, bestel een ticket, neem het vliegtuig. Omdat ik niet reageerde, herhaalde ze wat ze had gezegd. Haar hese, doorrookte stem klonk dwingend. Ga, zei ze.

Ik deed wat ze zei, ik ben gegaan.

